

TAAALSTIMULERENDE MAATREGELEN IN DE PRAKTIJK

Case-studies naar talenbeleid in lagere scholen

Marieke Vanbuel, Goedele Vandommele & Kris Van den Branden

TAALSTIMULERENDE MAATREGELEN IN DE PRAKTIJK

Case-studies naar talenbeleid in lagere scholen

Marieke Vanbuel, Goedele Vandommele & Kris Van den Branden

Promotor: Kris Van den Branden

Research paper SONO/2020.OL1.5/1

Gent, november 2019

Het Steunpunt Onderwijsonderzoek is een samenwerkingsverband van UGent, KU Leuven, VUB, UA en ArteveldeHogeschool.

Voorwoord

De Vlaamse overheid stimuleert scholen al een aantal jaren om een actief talenbeleid te voeren. Scholen krijgen daarvoor heel wat vrijheid en verantwoordelijkheid. Een schoolbeleid implementeren is echter geen eenvoudige klus. In deze kwalitatieve studie gingen we na hoe zes lagere scholen hun talenbeleid vormgeven: Welke maatregelen nemen ze om de taalontwikkeling van leerlingen te stimuleren? Welke strategieën hanteren ze om hun talenbeleid te implementeren in de volledige school? En wat maakt het talenbeleid in de ene school effectiever voor de taalontwikkeling van leerlingen dan in de andere? Met de inzichten uit deze studie hopen we het Vlaamse onderwijsbeleid te informeren en het talenbeleid in scholen te versterken.

Gelieve naar deze publicatie te verwijzen als volgt:

Vanbuel, M., & Van den Branden, K. (2020). Implementing school-based policies for language. A qualitative study in primary schools in Flanders. Steunpunt Onderwijsonderzoek: Gent.

Voor meer informatie over deze publicatie marieke.vanbuel@kuleuven.be

Deze publicatie kwam tot stand met de steun van de Vlaamse Gemeenschap, Ministerie voor Onderwijs en Vorming.

In deze publicatie wordt de mening van de auteur weergegeven en niet die van de Vlaamse overheid. De Vlaamse overheid is niet aansprakelijk voor het gebruik dat kan worden gemaakt van de opgenomen gegevens.

© 2020 STEUNPUNT ONDERWIJSONDERZOEK

p.a. Coördinatie Steunpunt Onderwijsonderzoek
UGent - Vakgroep Onderwijskunde
Henri Dunantlaan 2, BE 9000 Gent

Deze publicatie is ook beschikbaar via www.steunpuntsono.be

Inhoud

Voorwoord	3
Inhoud	4
Beleidssamenvatting	5

Beleidssamenvatting

De Vlaamse overheid stimuleert alle scholen al zo'n tiental jaar om een talenbeleid uit te werken met als doel de taalvaardigheid van leerlingen te verhogen (Crevits, 2014; Smet, 2011; Vandenbroucke, 2007). Een schooltalenbeleid omvat alle schoolbrede maatregelen die een schoolteam neemt om de taalontwikkeling van leerlingen te stimuleren en om het leren via taal te stimuleren (Van den Branden, 2010). Uit een studie die de Vlaamse Onderwijsinspectie uitvoerde tussen 2009 en 2014 (Onderwijsinspectie, 2015) blijkt dat een groot deel van de scholen aan de slag is gegaan met de ontwikkeling en implementering van een talenbeleid. Het rapport bevat evenwel geen gegevens over de specifieke maatregelen die schoolteams nemen om de taalontwikkeling van leerlingen te bevorderen, of concrete gegevens over de implementatiestrategie van scholen. Bovendien werden er geen gegevens op leerlingniveau verzameld. Het is dus ook onduidelijk of de maatregelen die scholen nemen in het kader van hun talenbeleid daadwerkelijk bevorderlijk zijn voor de taalontwikkeling van hun leerlingen.

In deze kwalitatieve studie proberen we inzicht te verwerven in de manier waarop schoolteams in lagere scholen hun talenbeleid vormgeven en implementeren. Aan de hand van focusgroepgesprekken met leden van het talenbeleidsteam en leerkrachten in zes scholen gingen we na welke taalstimulerende maatregelen schoolteams nemen in het kader van hun talenbeleid. Daarnaast gingen we na welke strategieën ze hanteren om hun talenbeleid te implementeren. Tot slot gingen we na of er een verband is tussen het talenbeleid van de school en de leesprestaties van leerlingen op basis van eerder verzamelde toetsresultaten in de scholen (zie Vanbuel et al., 2018).

Talenbeleid bleek in elke school een belangrijk aandachtspunt te zijn. Over het algemeen namen scholen heel wat maatregelen om een leerklimaat voor leerlingen te creëren op het vlak van taalontwikkeling (bv. aankoop van boeken, een schoolbib uitbouwen, taaltesten afnemen ...). In elke school werden uitgebreide remediëringmogelijkheden voorzien voor taalzwakke leerlingen. In vier van de zes scholen werd ook gesproken over gezamenlijke pedagogische en didactische maatregelen. Die maatregelen zijn tot op zekere hoogte evidence-based, maar ze leidden doorgaans niet tot erg ingrijpende veranderingen in de klaspraktijk van leerkrachten. Voorbeelden van zulke maatregelen zijn kwartierlezen, waarbij leerlingen elke dag een kwartiertje lezen, of het spenderen van aandacht aan woordenschat binnen WO-lessen. Bovendien hebben alle scholen een 'Hoofdzakelijk Nederlands' beleid. Leerlingen worden gestimuleerd om zoveel mogelijk Nederlands te spreken, al wordt er in sommige scholen minder streng gereageerd op sporadische uitingen van leerlingen in hun moedertaal dan in andere. Die bevindingen komen overeen met eerder onderzoek dat uitwees dat Vlaamse leerkrachten en schoolteams over het algemeen sterk overtuigd zijn van het belang een eentalig schoolbeleid, waarin thuistalen zoveel mogelijk worden vermeden (Agirdag, Avermaet, & Van Houtte, 2013; Clycq, Timmerman, Van Avermaet, Wets, & Hermans, 2014; Pulinx, Van Avermaet, & Agirdag, 2017; Strobbe et al., 2017).

In de onderzoeksliteratuur wordt een school(talen)beleid als 'effectief' beschouwd wanneer het 1) focust op een verbetering in (talen)onderwijs, en 2) een leeromgeving creëert voor leerkrachten

(Kyriakides, Creemers, Antoniou, & Demetriou, 2010; Kyriakides, Creemers, Antoniou, Demetriou, & Charalambous, 2015). Slechts een van de zes scholen in deze studie is erin geslaagd om een 'strategisch' talenbeleid uit te werken dat inzet op beide dimensies. Twee scholen zetten in op de eerste dimensie, maar een krachtige leeromgeving voor leerkrachten ontbreekt. Hun talenbeleid identificeren we als een 'inert talenbeleid'. Eén school slaagt er daarentegen wel in om samenwerking tussen leerkrachten te realiseren en voldoende leermaterialen te voorzien, maar focust dan weer in beperkte mate op evidence-based taalstimuleringsmaatregelen. Het talenbeleid van die school classificeren we als 'ad hoc'. Twee scholen slagen er niet in om verandering te realiseren in beide dimensies en hebben slechts een 'papieren' talenbeleid.

Uit onze analyses blijkt dat de implementatiestrategieën van schoolteams een belangrijke rol spelen in de impact van het talenbeleid van scholen. Hoewel er geen 'one-size-fits all'-aanpak bestaat op vlak van talenbeleidsimplementatie, kunnen we toch een aantal trends identificeren op basis van onze analyses:

- De school die erin geslaagd is een strategisch talenbeleid te implementeren, verschilde van de andere scholen op één punt: er waren duidelijke afspraken gemaakt over de taakverdeling;
- Om de eerste dimensie van schooltalenbeleid te verbeteren, i.e., om taalonderwijspraktijken te verbeteren, is het daarnaast belangrijk dat schoolteams gezamenlijk duidelijke, haalbare doelen stellen en concrete acties nemen die zijn afgestemd op die doelen. In scholen met een papieren talenbeleid ontbraken gezamenlijk bepaalde concrete acties, waardoor er van een echt schoolbreed talenbeleid geen sprake was;
- De scholen die erin geslaagd zijn een leeromgeving voor leerkrachten te creëren, stemmen hun talenbeleid horizontaal af op andere types van schoolbeleid (i.e., zorgbeleid, professionaliseringsbeleid) en gaan strategische, langdurige partnerschappen aan met externe experts. Bovendien evalueren ze de effecten van hun talenbeleid aan de hand van leerlingdata.

Tot slot vinden we aanwijzingen voor een verband tussen het talenbeleid van scholen en de taalleerprestaties van leerlingen; deze moeten echter met de nodige omzichtigheid benaderd worden aangezien het hier om een beperkte steekproef gaat. Hoewel in implementatieonderzoek wordt beweerd dat een beleid slechts een positieve impact kan hebben wanneer zowel de inhoud als de implementatiestrategie als effectief kunnen worden bestempeld (Fixsen et al., 2005; 2013), vinden we aanwijzingen dat zowel scholen met een strategisch als een ad hoc talenbeleid beter in staat lijken de leesprestaties van leerlingen te stimuleren dan de andere scholen. De scholen met een papieren of inert talenbeleid slagen er in mindere mate in om de taalontwikkeling van hun leerlingen te bevorderen. Beide types van talenbeleid onderscheiden zich van de andere in de creatie van een krachtige leeromgeving voor leerkrachten. Deze bevinding bevestigt alleszins het belang van de tweede dimensie: het is erg belangrijk dat schoolteams bij de uitwerking en implementatie van hun talenbeleid investeren in de samenwerking tussen leerkrachten, in partnerschappen met ouders, externe experts, scholen in de buurt en andere stakeholders, en voldoende leermaterialen en professionaliseringsmogelijkheden voor leerkrachten voorzien. Die uitkomst sluit aan bij recenter geformuleerde hypotheses binnen onderwijsvernieuwingsonderzoek. Die gaan ervan uit dat het realiseren van verandering in scholen in de eerste plaats neerkomt op de investering in het professionele kapitaal van scholen – het

leerkrachtenteam dus (Fullan, 2015; Hargreaves & Fullan, 2012; Spillane, Hopkins, & Sweet, 2002; Van den Branden, 2019). Verder onderzoek is uiteraard nodig om die hypothesen te bevestigen.

Onze studie wijst uit dat een talenbeleid implementeren niet zonder horten of stoten verloopt. Die bevinding stemt overeen met de resultaten van nagenoeg alle studies over de implementatie van schoolbeleid (Ball, Maguire, & Braun, 2012; D. L. Fixsen, Naoom, Blase, Friedman, & Wallace, 2005; Fullan, 2015; Hargreaves & Fullan, 2012; Levin, 2008; Viennet & Pont, 2017). Hoewel talenbeleidsimplementatie in iedere school anders verloopt, konden we toch een aantal trends identificeren. Bovendien vinden we eerste, voorzichtige aanwijzingen dat vooral de tweede dimensie van een krachtige schooltalenbeleid, namelijk de aanwezigheid van een krachtige leeromgeving voor leerkrachten, gerelateerd is aan betere taalleerprestaties van leerlingen.